

Yumurtalık (Adana) Arkeolojik Kültür Varlıkları Envanteri 2005

Erkan KONYAR * / Mustafa Hamdi SAYAR *

ANAHTAR SÖZCÜKLER / KEYWORDS

Adana, Yumurtalık, höyük, Suriye-Kilikya boyalıları, Hitit

Adana, Yumurtalık, mound, Syro-Cilician painted wares, Hittite

ÖZET/ SUMMARY

15 -30 Eylül 2005 tarihleri arasında sürdürülen Yumurtalık arkeolojik envanter çalışmalarımız Prof. Dr. Mustafa H. Sayar, Dr. Erkan Konyar, Arş. Gör. Gürkan Ergin, Arş. Gör. Serap Özkan Kılıç ve Sevinç Duvarcı'dan oluşan bir ekip tarafından yürütülmüştür.

Çalışmamızın ana amacı TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Projesi kapsamında, bölgede yer alan arkeolojik yerleşme alanlarının tespiti ve belgelenmesidir. Bunun yanı sıra, çalışma sırasında tespit edilen yerleşmelerden toplanan çanak çömlek parçalarının değerlendirilerek, söz konusu yerleşmelerin tarihlendirilmesi, böylelikle bölgenin yerleşim tarihinin ortaya konması ikincil amacımız olmuştur.

Bu çerçevede, bölgede yapılan kazılarda ve yüzey araştırmalarında sıklıkla karşılaşılan bir malzeme grubu olan ve "Suriye-Kilikya boyalıları" olarak adlandırılan çanak çömleklerin yoğunluğu, dağılımı ile yakın bölgelerdeki örneklerle olan ilişkilerinin ortaya konmasını önemli gördük. Çalışmamızın önem verdiğimiz bir diğer boyutu ise bölgedeki Hitit varlığıdır. Özellikle arkeolojik buluntulardan yola çıkılarak bölgeye Hitit etkisinin hangi dönemde geldiği, ni-

Our research in Yumurtalık was carried out between 15 - 30 September 2005 by Prof. Dr. Mustafa H. Sayar, Dr. Erkan Konyar, Research Ass. Gürkan Ergin, Research Ass. Serap Özkan Kılıç and Sevinç Duvarcı.

One of the main aims of the study was to gain a better understanding of the Syro-Cilician painted wares, which are frequently encountered during the excavations and surveys in the region; and determine their density and distribution, as well as their relationship with neighbouring areas. Another aspect of our project was investigating the Hittite presence, its effects, character and chronological sequence. We also attempted to establish the distribution of Cypro-Mycenaean wares and ceramic material of the Late Hittite states that emerged at the beginning of the 1st millennium BC.

The project concentrated on the mounds in the region in order to scan the area for previously discovered and published sites. During the survey, four mounds and one ancient settlement were found and recorded. Yeniköy mound (inv. no: O35.A11.1), Zeytinbeli mound (inv. no: O35.A11.2),

* Dr. Erkan KONYAR (Proje Yürütücüsü); Prof. Dr. Mustafa Hamdi SAYAR (Proje Yürütücüsü)/ İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Eskiçağ Tarihi Anabilim Dalı İSTANBUL/ konyar@istanbul.edu.tr; msayar@istanbul.edu.tr

teligi ve süreci ortaya konmaya çalışılacaktır. Ayrıca bölgede Son Tunç II döneminin ortalarından Demir Çağına uzanan kronolojide Kıbrıs-Myken grubu çanak çömleğin dağılımı ve özellikle MÖ 1. binyılın başlarında ortaya çıkan Geç Hitit Beyliklerinin başta çanak-çömlekler olmak üzere maddi kültür unsurlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

2005 yılı arazi çalışmalarımız bölgede yer alan höyükler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede daha önce tespit edilmiş ve yayınlarda yer alan Antikçağ yerleşme alanlarının öncelikle taranması planlanmıştır. Bu çalışma sonucunda 4 höyük, 1 Antikçağ yerleşmesi tespit edilmiş ve belgelenmiştir. Yeniköy Höyüğü (env. no: O35.A11.1), Zeytinbeli Höyüğü (env. no: O35.A11.2), Gölovası Höyüğü (env. no: O35.A11.3) ve Ayas Höyük (env. no: O35.A11.4) olarak kaydedilen höyükler orta düzeyinde orta büyüklükte höyüklerdir. Söz konusu höyüklerde yüzey taraması yapılarak envanter formları doldurulmuş ve malzeme toplanmıştır.

Tespit edilen höyüklerde en çarpıcı malzeme grubu beklentilerimizi doğrularak "Suriye-Kilikya Boyalıları" ve Hitit çanak çömleği olmuştur. MÖ 2. binyılın ikinci çeyreğinde kuzeybatı Suriye ve Kilikya'da görülebilen boyalı çanak çömlekler, bölgenin siyasi olarak bağımsız ve bölgesel kent devletlerinin oluştuğu süreçle ilgilidir. Bu durum kuzey Suriye'de izlenebilmekle birlikte Adana ovalarında bu malzeme grubunun geldiği tabakaların niteliği ve yerleşme özellikleri ancak arkeolojik kazılarda netlik kazanabilir. Diğer bir önemli sonuç ise Yumurtalık kıyı şeridinde yakın bir bölgede tespit ettiğimiz Zeytinbeli Höyüğünden topladığımız Hitit İmparatorluk dönemi çanak çömlekleridir. Bu buluntular bölgede bir Hitit yerleşmesinin varlığına işaret eder.

GİRİŞ

Türkiye Bilimler Akademisinin desteğiyle yürütmüş olduğumuz 2005 yılı Yumurtalık arkeolojik kültür varlıkları envanter çalışması 15 -30 Eylül tarihleri arasında Prof. Dr. Mustafa H. Sayar başkanlığında, Dr. Erkan Konyar (İstanbul Üniversitesi), Arş. Gör. Gürkan Ergin (İstanbul Üniversitesi), Arş. Gör. Serap Özkan Kılıç (İstanbul Üniversitesi) ve Sevinç Duvarcı'dan (M.A.) (Boğaziçi Üniversitesi) oluşan bir ekip tarafın-

Gölovası mound (inv. no: O35.A11.3) ve Ayas mound (env. no: O35.A11.4) are of medium size and located on the plain.

The surface finds from these mounds have confirmed our expectations and turned out to be mainly Syro-Cilician painted wares and Hittite ceramics. The painted ware encountered in Cilicia and north-western Syria dates from the first quarter of the 2nd millennium BC, when politically independent city-states emerged. Although this phenomenon is observed in northern Syria, the characteristics of the levels and settlements in the plains of Adana can only be clarified by archaeological excavations. Another important result was the discovery of Hittite imperial period vessels at the Zeytinbeli mound near the coast at Yumurtalık, which indicate the presence of a Hittite settlement in the region.

The Yumurtalık Archaeological Inventory Project was carried in 2005 out under the supervision of the Culture Department of the Turkish Academy of Sciences, and funded by İstanbul University and Adana Provincial Office.

dan yürütülmüştür. Çalışmalarımıza maddi yönden destekleyen İstanbul Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri (Proje no: 529/05052006) Yürütücü Sekreterliğine ve Adana Valiliğine teşekkür ederiz.

2005 yılı çalışmalarında, Yumurtalık ilçe sınırları dahilinde olduğunu düşündüğümüz, höyük tipinde 11 yerleşme alanı tespit edilmiş, buna karşın daha sonra masa başı çalışmaları sonucunda bu yerleşmeler-

den sadece 5'inin Yumurtalık ilçesi idari sınırları içinde ve proje kapsamında olduğu ortaya çıkmıştır (lev. 1: şek. 1).

Yumurtalık, Adana'nın en küçük kıyı ovalarındandır. Kuzeyindeki Ceyhan Ovasından alçak tepelerle ayrılır. Batısını ise Ceyhan Nehri belirler. Doğusunda, Ceyhan ilçesiyle arasındaki sınırları belirleyen alçak tepeler ovayı, kıyı boyunca uzanan dar bir şerit haline getirir. Güneyde ise Akdeniz yer alır. Ceyhan Nehrinin taşıdığı alüvyonlarla oluşmuş ovanın erken dönemlerde kıyı çizgisinin daha içerde olduğu anlaşılmaktadır (Göney 1976: harita 1-2). Ova yükseltisi kuzeye doğru artmaktadır.

TÜBA-TÜKSEK Türkiye Kültür Envanteri Projesi çerçevesinde bölgede tespit ettiğimiz yerleşme alanlarından topladığımız çanak çömlekler, söz konusu yerleşmelerin tarihlendirilmesi açısından en önemli buluntu grubunu oluşturmuştur. Bölgedeki kazılarda ve yüzey araştırmalarında sıklıkla karşılaşılan bir malzeme grubu olan ve "Suriye-Kilikya boyalıları" olarak adlandırılan çanak çömleklerin yoğunluğu, dağılımı ve yakın bölgelerdeki örneklerle ilişkilerinin ortaya konması, bu çerçevede önemli olmuştur. Zira bölgede kazılmış olan höyüklerin MÖ 2. binyıl tabakalarından toplanan bu malzeme grubu, kuzeybatı Suriye'deki çağdaş tabakalardan da toplanmaktadır. Bu malzeme grubunun geldiği tabakalar anıtsal bir mimariyi ve güçlü bir yönetim erkini yansıtır. Bölgede, MÖ 2. binyılın zengin liman kentlerinde, bölgesel yönetim merkezlerinin saraylarında toplanan bu malzeme grubunun bölgedeki kentlerin konumu ile ortak özellikler gösteren Yumurtalık höyüklerindeki yoğunluğu ve her iki bölge çanak çömlekleri arasındaki ilişkiler araştırılması gereken önemli konulardandır "Kilikya boyalıları" olarak adlandırılan çanak çömleklerin özellikle kuzeybatı Suriye merkezlerinden gelen örneklerle, gerek biçim gerekse bezeme anlayışı açısından gösterdiği yakın benzerlik bu malzemeleri aynı kültür bölgesinde ele almamızı gerektirir. Kuzeybatı Suriye'de Ugarit, Emar, Ebla gibi MÖ 2. binyılın ilk yarısının önemli yönetim merkezlerinin saraylarında söz konusu malzeme grubu *in situ* olarak bulunmuştur. Bu malzeme grubunun bölgenin siyasi olarak güçlü olduğu bir dönemde kullanıldığı açıktır. Buna karşın bu malzeme grubu ile "Kilikya boyalıları" arasındaki organik bağlantı henüz tam olarak anlaşılmış değildir. Konunun bir diğer boyutu ise söz konusu malzeme grupları ile daha çok Hurri-Mitanni coğrafyasına atfedilen "Habur malları" arasındaki olası ilişkilerdir. Biçim (üslup/stil), bezeme anlayışı açısından birçok benzerlik taşıyan her iki malzeme grubu arasındaki olası ilişkiler ve ayrımlar yeniden sorgulanmalıdır.

Çalışmamızın önem verdiğimiz bir diğer boyutu ise bölgedeki Hitit varlığıdır. Bilindiği üzere daha batıda yer alan özellikle Mersin-Yumuktepe ve Tarsus-Gözlükule gibi höyüklerde, Hitit buluntularının geldiği

tabakalar mevcuttur (Yumuktepe için bkz. Garstang 1953: 237; Sevin ve Köroğlu 2004; Gözlükule için bkz. Goldman 1956: 183 vd.). Hatta, Yumuktepe'de John Garstang'ın ilk dönem kazılarında yerleşmeyi çepeçevre saran, merkezi Hitit bölgesindeki örnekleriyle aynı anlayışta inşa edilmiş, sandık duvar tekniğinde anıtsal bir Hitit surunun planları ortaya çıkarılmıştır (Garstang 1953: şekil 152). Yine hemen Yumurtalık'ın kuzey batısında yer alan Sirkeli Höyük (Hrouda 1997) ve buradaki Hitit kabartması başta olmak üzere, bölgedeki Hitit kaya kabartmaları ve daha önce de belirttiğimiz gibi Kinet Höyükteki (İskenderun-Dörtöl) Hitit buluntuları (Gates 2000: 195; Gates 2001: 206 vd; Gates 2001 b) bölgede bir Hitit varlığına işaret eder. Yazılı belgelerde bu ilişkinin Eski Hitit dönemine kadar inmiş olduğu ortaya konmakla birlikte arkeolojik verilerin bu konudaki katkısı net değildir. Bu çerçevede, özellikle arkeolojik buluntulardan yola çıkılarak bölgeye Hitit etkisinin hangi dönemde geldiği, niteliği ve süreci ortaya konmaya çalışılacaktır. Hititlerin Akdeniz'e açılma stratejileri çerçevesinde Çukurova bölgesinin oynadığı rol ve bölgedeki Hitit yerleşmelerinin yoğunluğu ortaya konmalıdır.

Bölgede Geç Hitit Beylikleri olarak tanımlanan MÖ 1. binyıl kültürel unsurları ise daha çok taş yontu ve kabartmalardan tanınmaktadır. Gurgum (Maraş), Karatepe, Karkamış, Zincirli gibi yerleşmelerden elde edilen bu veriler MÖ 1. binyıl beylik merkezlerinin karakterini yansıtır. Bunun yanında MÖ 1. binyıl maddi kültür kalıntılarının niteliği, söz konusu beyliklerin sınırları ve yerleşmelerin konumlandırılmasında da bazı problemlerin olduğu görülmektedir. Özellikle bu döneme ait çanak çömlek gruplarının belirgin olmaması yüzey bulgularının tanımlanmasını güçleştirmektedir. Bölgede gerçekleştirdiğimiz bu çalışmayla arkeolojik kültür varlıkları envanterinin yanı sıra Son Tunç II döneminin ortalarından Demir Çağına uzanan kronolojide değerlendirilen "Kıbrıs-Myken grubu" çanak çömleğin dağılımı (Kozal 2003; Kozal 2005; Mountjoy 2005; Ünlü 2005; Yağcı 2003; Jean 2003) ve özellikle MÖ 1. binyılın başlarında ortaya çıkan Geç Hitit Beyliklerinin başta çanak çömlekler olmak üzere maddi kültür unsurlarının belirlenmesi amaçlanmaktadır.

Yukarıda belirttiğimiz amaçlar çerçevesinde gerçekleştireceğimiz saha araştırmaları sonucunda Çukurova'da daha önce keşfedilmemiş birçok yerleşme yerinin bulunacağı ve belgeleneceği kuşkusuzdur. Bölgede MÖ 2. binyıl kültürü üzerine yapılmış olan çalışmalar 20. yüzyılın ilk yarısında yoğunlaşmıştır. Bugün bölge ile ilgili mevcut literatür çok eskidir ve çeşitli konumlama problemleri yaşanmaktadır. Bu yayınlardaki yerleşmelerin bir bölümünün adı değişmiş bazıları ise tahrip olarak haritadan silinmişlerdir. Bu nedenle tarafımızdan yapılacak yeni araştırmalarla bu bilgiler güncellenmiş olacaktır.

ÇALIŞMANIN YÖNTEMİ VE AYRINTILI ANLATIMI

YÖNTEM

2005 yılı arazi çalışmalarımız bölgede yer alan höyükler üzerinde yoğunlaşmıştır. Bu çerçevede daha önce tespit edilmiş ve yayınlarda yer alan yerleşme alanlarının öncelikle taranması planlanmıştır. Seton Williams'ın 1951 yılında bölgede gerçekleştirmiş olduğu kapsamlı yüzey araştırması (Williams 1954), bölgede 1990'lı yıllardan beri çalışan Prof. Dr. Mustafa H. Sayar'dan alınan bilgiler ve 1/25000 ölçekli haritalar üzerinde yapılan incelemeler sonucunda bir arazi çalışma planı hazırlanmış ve uygulanmıştır. Yine yakın çevrede yapılmış olan arkeolojik kazıların stratigrafik verileri ve özellikle çanak çömleklerin tipolojik karşılaştırmaları yapılarak yüzey taraması için ön bilgi toplanmıştır. Batıda sahil şeridinde konumlanan Soli (Mersin) ve Mersin-Yumuktepe, daha doğuda Tarsus-Gözlükule, bölgemize oldukça yakın olan Sirkeli Höyük, Kinet Höyük (Dört Yol) ve Tel Açana (Hatay) bölgenin kazılmış olan höyüklerindedir. Neolitik Çağ'dan Osmanlı devrinin sonlarına kadar uzanan bir tarihsel süreç bu yerleşmelerden izlenebilmektedir.

ARAZİ ÇALIŞMASI

Yumurtalık 2005 yılı çalışmalarında 4 höyük 1 Antik çağ yerleşmesi tespit edilmiş ve belgelenmiştir. Yeniköy Höyüğü, Zeytinbeli Höyüğü, Gölovası Höyüğü ve Ayas Höyük ova düzeyinde orta büyüklükte höyüklerdir. Söz konusu höyüklerde yüzey taraması yapılarak envanter formları doldurulmuş ve malzeme toplanmıştır.

Yeniköy Höyüğü (env. no: O35.A11.1)

Zeytinbeli-Ceyhan Karayolunun üzerinde Yeniköy'ün güneydoğusunda yer alan höyük 60 x 45 m ölçülerinde, deniz seviyesinden 41 m, ova düzeyinden ise 8 m yüksekliğindedir (lev. 1: res. 1). Kuzeybatı-güneydoğu doğrultusunda oval biçimli höyüğün yamaçları tamamıyla tıraşlanmıştır. Tarımsal alan kazanma adına yapılan bu tahribat sırasında yerleşme alanını çevreleyen surla kadar gelinmiş ve yerleşme alanını çepeçevre saran surla neredeyse tamamı ortaya çıkarılmıştır (lev. 1: res. 2). Söz konusu surla bir anlamda savunma işlevini devam ettirmiş greyder ve traktörlerle yapılabilecek daha fazla tahribata izin vermemiştir. Yüksekliği yer yer 1 metreyi aşan ve özgün yüksekliğinin 1.5 metreden daha fazla olabileceği tahmin edilen surla 6 x 20 cm ölçülerinde sal taşlarıyla yapılmıştır. Temel kısmında yer yer daha iri taşlar da kullanılmıştır. Höyüğe toplanan çanak çömleklerin hemen hemen hepsi Roma İmparatorluk dönemine aittir (lev. 2: res. 3). Bulunan yazıtlı bir tuğla parçası da bu durumu desteklemektedir. Malzemenin homojenliği tek dönemlik bir yerleşmeye

işaret etmekle birlikte daha ayrıntılı bir incelemenin yapılması gerekmektedir.

Zeytinbeli Höyüğü (env. no: O35.A11.2)

Yeniköy Höyüğü'nün birkaç kilometre güneyinde, yine Yumurtalık bölgesinin büyük boyutlu höyüklerinden biri olan Zeytinbeli yer alır. Yaklaşık olarak 12-17 m yüksekliğinde, kuzey-güney ekseninde 220 m, doğu-batı ekseninde ise 90 m uzunluğunda olan höyük, yine tarla sürerken fazlaca tahrip edilmiştir (lev. 2: res. 4). Akdeniz kıyı şeridinden yalnızca birkaç kilometre kuzeyde yer alan höyüğün yüzeyinden toplanan çanak çömlek parçalarının arasında "Suriye-Kilikya boyalıları" olarak adlandırılan bir tür dikkat çekicidir. Benzer örnekler bölgenin yakınında yer alan Kinet Höyüğe elde edilen katmanlaşma verileri ve ¹⁴C analizi sonuçlarına göre Orta Tunç II - Son Tunç I dönemlerine tarihlenir (Gates 2001 a: 206). Bu malzeme grubu Tarsus-Gözlükule (Goldman 1956: 164 vd, res. 287 vdd), Mersin-Yumuktepe (Garstang 1953: 210, res.143-148) ve Tel Açana höyüklerinde de (Woolley 1955: 303 vdd, lev. LXXXV-XCI) ufak farklılıklar olmakla birlikte Orta Tunç Çağı'ndan Son Tunç Çağı'na uzanan bir kronolojide değerlendirilmiştir. Yine kuzey Suriye, Ebla, Ugarit ve benzeri yerleşmelerin MÖ 2. binyıl tabakalarında söz konusu malzemeye rastlanır. Özellikle kuzey Suriye merkezlerinden elde edilen buluntular bu malzeme grubunun "Kilikya boyalıları" adıyla yerel ölçekte değerlendirmemizin yanlışlığını ortaya koyar. Bu malzeme grubunun Çukurova-kuzey Suriye ekseninde, özellikle MÖ 2. binyılın ortalarında güçlü kent devletleriyle birlikte ortaya çıktığı anlaşılmaktadır. Yine bu malzeme grubunun Hurriler'e atfedilen "Habur malları"yla taşıdığı benzerlik ve iki grup arasındaki coğrafi ayrım veya benzerlik ortaya konmalıdır.

Çanak çömleklerde açık krem - pembemsi devetüyu veya devetüyu astar üzerine kırmızı, kahverengi veya siyah renkli boyayla çekilen yatay bantlar arasında zikzak, dalga, kafes, sağa veya sola yatık boya bant bezeme uygulanmıştır (lev. 2: res. 5). Dışa çekik ağız kenarlı çömlekler, omurgalı dışa çekik ağız kenarlı çanaklar ve yonca ağızlı testiler belirlenen formlardandır. Zeytinbeli Höyüğünde toplanan önemli bir diğer malzeme grubu ise Hitit İmparatorluk döneminde benimsenen bir form olarak kendini gösteren içe kalınlaştırılmış ağız kenarlı çanaklar ve tepsilerden oluşur (lev. 3: res. 6). Pembemsi devetüyu renkte -bazıları kırmızimsı- hamurlu, astarlı, açkısız örneklerdir. Malzemenin yoğunluğu burada en azından bir Hitit tabakasının varlığına işaret etmektedir. Yine yakın bölgede yer alan Mersin-Yumuktepe, Tarsus-Gözlükule ve daha doğuda Kinet Höyük, Hitit etkili buluntular veren Son Tunç II tabakalarına sahiptir.

Bu bölgede bulunan Körkuyu, Hardal ve Yeniköy Hardal höyükleri tamamen ortadan kaldırılmıştır.

Buna karşılık Toros Gübre fabrikası arazisi içinde yer alan ve özel izinle girebildiğimiz, bölgenin büyük höyüklerinden olan Muttalip ve BOTAŞ arazisi içinde yer alan başka bir höyük tahrip olmadan kalabilmiştir.

Gölovası Höyüğü (env. no: O35.A11.3)

Ceyhan-Yumurtalık BOTAŞ santralının 3.5 km kuzeyinde, Gölovası köyünün yaklaşık 2 km kuzeyinde yer alan höyük, Mercimek Tepe/ Boyalı Tepe isimleriyle de anılmaktadır. Kuzeybatı-güneydoğu yönde 260 m, doğu-batı yönde yaklaşık 170 m ölçülerindeki höyük deniz seviyesinden 67 m, ova düzeyinden ise 52 m yüksekliktedir (lev. 3: res. 7). Höyük, Ceyhan Ovası ile Yumurtalık Ovasını birbirinden ayıran tepe dizisinin güney eteklerine yakındır ve ova düzeyindedir. Batısı ve kuzeyi diktir, diğer yönlerde ise yayvan teraslar yaparak ova düzeyine inmektedir. Güneydoğuda bir boyunla bağlandığı daha alçak bir tepelik yer alır. Çevresi tarım arazisiyle çevrili olan höyük, diğerleriyle karşılaştırıldığında fazla tahrip olmamıştır. Bölgenin en büyük höyüklerinden biri olan Gölovası Höyüğü yüzey buluntuları açısından çok fazla bilgi vermemekle birlikte, büyüklüğü ve yüksekliği göz önüne alındığında kronolojik olarak geniş bir zaman dilimini barındırdığı söylenebilir. Höyükten az miktardaki "Suriye-Kilikya boyalıları" yanında, Roma İmparatorluk dönemi ve çok miktarda Ortaçağ sırlı çanak çömleği toplanmıştır. Güneydoğu yöndeki alçak teraslarda günümüzde yüzeyden planları kısmen anlaşılabilen Bizans devri yapı kalıntıları vardır.

Ayas Höyük (env. no: O35.A11.4)

Zeytinbeli-Yumurtalık yolu üzerinde, Yumurtalık ilçe merkezinin kuzey mahallesinde, Sahil şeridinin yaklaşık 1 km kuzeyinde, Mehtap Sitesinin 40-50 m batısında yer almaktadır. Güneydoğu-kuzeybatı yönünde uzanan höyük bu yönde 178 m, kuzey-güney doğrultusunda 75 m genişliğinde, deniz seviyesinden 24 m, ova düzeyinden ise 10-11 m yüksekliğindedir. Kumtaşından, doğal bir tepe üzerinde yükselen höyüğün üzerinde işlenmiş, büyük kumtaşı bloklar vardır. Çevresi tarla olarak kullanılan höyük üzerinden ve etrafından toplanan çanak çömlek parçaları halen değerlendirme aşamasındadır. Ön-değer-

lendirmeler malzemenin daha çok Hellenistik devir sonrası döneme ait olduğuna işaret etmektedir.

Ayas/ Yumurtalık (env. no: O35.A11.5)

Günümüzde Yumurtalık ilçesinin üzerinde bulunduğu antik Aegai kenti ve limanı neredeyse tamamıyla modern yerleşme ağının altında kalarak tahrip olmuştur. Su altında kalan liman kalıntıları (lev. 3: res. 8), bu alanın yaklaşık 2 km güneybatısında yer alan ve Bizans devrine tarihlenen kule ile aynı alanda bulunan kaya mezarı kalıntılarının yanı sıra çevrede *in situ* olmayan çok miktarda sütun kaidesi ve başlığı, değirmen taşı, mezar steli, lahit ve yazıt bulunmaktadır. Bu türden buluntuların büyük bölümü günümüzde Yumurtalık Kaymakamlığı bahçesine toplanmıştır.

SONUÇ

Yumurtalık (Adana) 2005 yılı arkeolojik envanter çalışmalarımızın en önemli sonucu, daha önce de belirttiğimiz gibi "Suriye-Kilikya boyalıları" olarak adlandırdığımız çanak çömlek grubunun, Zeytinbeli gibi, sahil şeridinde yer alan bir höyükte yoğun olarak bulunmasıdır. Bölge höyükleri göz önüne alındığında büyük boyutlu höyükler sınıfına giren Zeytinbeli özellikle konumu dolayısıyla bölgede yer alan MÖ 2. binyıl liman kentleriyle büyük bir benzerlik taşır. Ceyhan'ın yatağına yakın bir bölgede yer alan höyüğün erken dönemlerde denize daha yakın olduğu, hatta deniz kıyısında yer almış olabileceği söylenebilir. Bölgede aynı konumda yer alan ve "Suriye-Kilikya boyalıları"nın toplandığı yerleşme alanları değerlendirildiğinde, Zeytinbeli Höyüğünde de güçlü bir MÖ 2. binyıl yerleşmesi ve mimarisinin olabileceği söylenebilir. Buna karşın söz konusu ilişkilerin ve çanak çömleklerin geldiği tabakaların niteliğinin öğrenilebilmesi için arkeolojik kazı gereklidir.

Çalışmamızın diğer bir önemli sonucu ise yine Zeytinbeli Höyüğünde bulmuş olduğumuz Hitit İmparatorluk dönemi çanak çömlekleridir. Bu malzeme grubu burada bir Hitit yerleşmesinin varlığına işaret eder. Böylece deniz kıyısına konumlanmış bir Hitit liman yerleşmesi söz konusu olmaktadır ki, bu durum Hititlerin Akdeniz limanlarıyla bağlantısının anlaşılabilmesi açısından önemlidir. ☺

KISALTMALAR

AS *Anatolian Studies*. Journal of the British Institute of Archaeology at Ankara. Londra.
IstMitt *Istanbul Mitteilungen*. Deutsches Archäologisches Institut Abteilung, Istanbul,

Tübingen.

KST Kültür ve Turizm Bakanlığı Anıtlar ve Müzeler Genel Müdürlüğü *Kazi Sonuçları Toplantısı*, Ankara.

KAYNAKÇA

- GARSTANG, John
1953 *Prehistoric Mersin, Yümük Tepe in Southern Turkey*, Oxford: Clarendon Pres.
- GATES, Marie-Henriette
2000 "1998 Excavations at Kinet Höyük (Yeşil-Dörtöl, Hatay)", 21. KST. 24-28 Mayıs 1999 Ankara 1: 193-208.
2001 a "1999 Excavation at Kinet Höyük (Yeşil-Dörtöl, Hatay)", 22. KST. 22-26 Mayıs 2000 İzmir 1: 203-222.
2001 b "Potmarks at Kinet Höyük and the Hittite Ceramic Industry", *La Cilicia: espaces et pouvoirs locaux* (2e millénaire av. J.-C. - IVe siècle ap. J.-C). editörler: Eric JEAN, Ali M. DİNÇOL, Serra DURUGÖNÜL (Varia Anatolica XIII), s: 137-157. İstanbul: Institut Français d'Études Anatoliennes Georges Dumézil.
- GOLDMAN, Hetty
1956 *Excavation at Gözlükule, Tarsus II. From the Neolithic through the Bronze Age*. Princeton: Princeton University Press.
- HROUDA, Barthel
1997 "Vorläufiger Bericht über die Ausgrabungsergebnisse auf dem Sirkeli Höyük/ Südtürkei von 1992-1996", *IstMitt* 47: 91-150.
- JEAN, Eric
2003 "From Bronze to Iron Ages in Cilicia: The Pottery in its Stratigraphic Context", editörler: Bettina FISHER, Hermann GENZ, Eric JEAN, Kemalettin KÖROĞLU. *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions. Proceedings of the International Workshop Istanbul, November 8-9, 2002*: 79-91. İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.
- KOZAL, Ekin
2003 "Analysis of the Distribution Patterns of Red Lustrous Wheel-made Ware, Mycenaean and Cypriot Pottery in Anatolia in the 15th - 13th centuries B.C.", editörler: B. Fischer - Hermann GENZ, Eric JEAN, Kemalettin KÖROĞLU. *Identifying Changes: The Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions. Proceedings of the International Workshop Istanbul, November 8-9, 2002*: 65-77. İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.
2005 "Unpublished Middle and Late Cypriot Pottery from Tarsus-Gözlükule", editör: Aslı ÖZYAR. *Field Seasons 2001-2003 of the Tarsus-Gözlükule Interdisciplinary Research Project*: 135-144. İstanbul: Ege Yayınları.
- MOUNTJOY, P. A.
2005 "The Mycenaean Pottery from the 1934-1939 Excavations at Tarsus", editör: Aslı ÖZYAR. *Field Seasons 2001-2003 of the Tarsus-Gözlükule Interdisciplinary Research Project*: 83-134. İstanbul: Ege Yayınları.
- ÖZYAR, Aslı (editör)
2005 *Field Seasons 2001-2003 of the Tarsus-Gözlükule Interdisciplinary Research Project*. İstanbul: Ege Yayınları.
- SETON-WILLIAMS, M. V.
1954 "Cilician Survey", *AS IV*: 121-174.
- SEVİN, Veli ve Kemalettin KÖROĞLU
2004 "Late Bronze Age at Yumuktepe: New evidence from Step-Trench South", editörler: Isabella CANEVA ve Veli SEVİN, *Mersin-Yumuktepe a Reappraisal*: 57-73. Lecce: Università di Lecce.
- SEVİN, Veli ve T. ÖZAYDIN
2004 "Iron Age levels", editörler: Isabella CANEVA ve Veli SEVİN, *Mersin-Yumuktepe a Reappraisal*: 73-85. Lecce: Università di Lecce.
- ONLÜ Elif
2005 "Locally Produced and Painted Late Bronze to Iron Age Transitional Period Pottery of Tarsus-Gözlükule", editör: Aslı ÖZYAR, *Field Seasons 2001-2003 of the Tarsus-Gözlükule Interdisciplinary Research Project*: 145-168. İstanbul: Ege Yayınları.
- WOOLEY, L.
1955 *Alalakh, An Account of the Excavations at Tell Atchana in the Hatay 1937-1949*. (Reports of the Research Committee of the Society of Antiquaries of London no. XVIII), Oxford: Oxford University Press.
- YAGCI, Remzi
2003 "The Stratigraphy of Cyprus WS II and Mycenaean Cups in Soli Höyük Excavations", editörler: Bettina Fischer - H. Hermann GENZ, Eric JEAN, Kemalettin KÖROĞLU. *Identifying Changes: the Transition from Bronze to Iron Ages in Anatolia and its Neighbouring Regions. Proceedings of the International Workshop Istanbul, November 8-9, 2002*: 93-106. İstanbul: Türk Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü.

EK 1: YUMURTALIK (ADANA) ARKEOLOJİK KÜLTÜR VARLIKLARI ENVANTER LİSTESİ 2005

Envanter no.	Yeri / mevkisi (adı)	İli / İlçesi	Türü 1
035.A11.1	Yeniköy Höyüğü	Adana/Yumurtalık	höyük
035.A11.2	Zeytinbeli Höyüğü	Adana/Yumurtalık	höyük
035.A11.3	Gölovası Höyüğü	Adana/Yumurtalık	höyük
035.A11.4	Ayas Höyüğü	Adana/Yumurtalık	höyük
035.A11.5	Yumurtalık (Ayas / Aegai)	Adana/Yumurtalık	antik kent

Şek. 1. Adana'nın Yumurtalık ilçesinde saptanan höyüklerin dağılımı.

Res. 1. Yumurtalık (Adana) Yeniköy Höyüğü (env. no. O35. A11.1), kuzeyden görünüş.

Res. 2. Yeniköy Höyüğünde yerleşme alanını saran sur duvarının kalıntısı.

Levha 2

Res. 3. Yumurtalık (Adana) Yeniköy Höyüğü. Roma İmparatorluk dönemi çanak çömlek buluntuları.

Res. 4. Yumurtalık (Adana) Zeytinbeli Höyüğüne (env. no: O35.A11.2) ve gerisindeki Akdeniz'e kuzeyden bakış.

Res. 5. Yumurtalık (Adana), Zeytinbeli Höyüğünden toplanan "Suriye-Kilikya boyalıları"

Res. 6. Yumurtalık (Adana), Zeytinbeli Höyüğünden toplanan Hitit İmparatorluk dönemi çanak çömlekleri.

Res. 7. Yumurtalık (Adana), Gölovası Höyüğü (env. no: O35.A11.3), kuzeyden görünüş.

Res. 8. Yumurtalık/Ayas (env. no: O35.A11.5), antik liman kalıntıları.